

De werkelijke consumptie van Nederlandse huishoudens

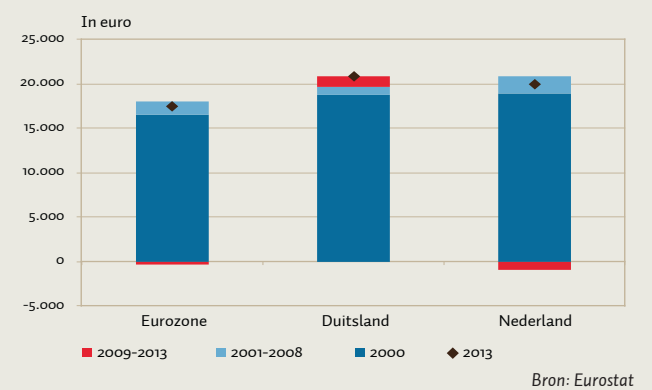
INTERNATIONAAL

De particuliere consumptie van Nederlandse huishoudens is in de recessie van 2009 en de laagconjunctuur die hierop volgde Europees gezien sterk teruggelopen. Het volume van de binnenlandse consumptie lag in 2013 ongeveer 5 procent lager dan het niveau van voor de crisis in 2008. Deze afname van de consumptie hangt samen met een beperkte groei van het reële beschikbare inkomen en met negatieve vermogenseffecten: met name huizenprijzen zijn sinds het uitbreken van de crisis sterk gedaald. Deze ontwikkeling kent overigens een lange aanloop. Juist in de vijftien jaar voorafgaand aan de crisis is de Nederlandse consumptie op de rug van stijgende huizenprijzen en ruime hypothecaire kredietverlening sterk toegenomen. In 2008 lag het volume van de particuliere consumptie 39 procent boven het niveau van 1995 en 12 procent boven het niveau van 2000. Zoals Verbruggen en Keus in *ESB* (5 april 2013, editie 4657) noteren, bevat de particuliere consumptie slechts een gedeelte van wat huishoudens daadwerkelijk consumeren. Huishoudens consumeren ook goederen en diensten waar niet rechtstreeks voor wordt betaald, zoals zorg en onderwijs. Dit zijn goederen en diensten die door de overheid collectief worden gefinancierd en geleverd aan individuele personen, de zogeheten individuele overheidsconsumptie. De som van de particuliere consumptie en de individuele consumptie van de overheid is de zogeheten werkelijke individuele consumptie. In Nederland verloopt een relatief groot deel van de financiering van de individuele consumptie via de overheid. De werkelijke individuele consumptie schetst een scherper beeld op de ontwikkeling van de consumptie van Nederlandse huishoudens in internationaal perspectief. In de figuur is deze

ontwikkeling te zien tussen 2000 en 2013. Allereerst blijkt dat Nederland relatief welvarend is. Het consumptieniveau van Nederlandse huishoudens ligt in 2013 ruim boven het niveau in de eurozone. In Nederland leidde de economische schok in combinatie met de kwetsbaarheid voor vermogenseffecten van huishoudens tot een relatief sterke daling van de werkelijke consumptie tussen 2009 en 2013. Door toegenomen individuele consumptie via de overheid is de afname van de werkelijke individuele consumptie wel beperkter dan de afname van de particulier consumptie.

■ **EMIEL AFMAN EN SUZANNE KOK** (MINISTERIE VAN FINANCIËN)

Werkelijke individuele consumptie, prijsniveau 2005

Handelsoverschot Nederland op conto van EU-landen

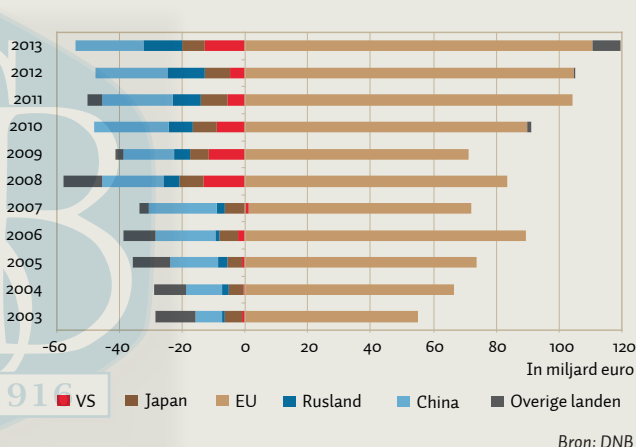
MONETAIR

De toename van het overschot op de lopende rekening van Nederland de afgelopen jaren is vrijwel volledig het gevolg van een toenemend handelsoverschot met landen uit de Europese Unie. Met de belangrijke handelspartners buiten de EU heeft Nederland juist een handelstekort. Deze geografisch scheve verdeling wordt versterkt door de wederuitvoer. Nederland heeft van oudsher een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans. Tussen 2003 en 2013 is dit overschot meer dan verdubbeld van 26 miljard euro – 5 procent van het bbp – tot 66 miljard euro – 11 procent bbp. Terwijl Nederland het voor de export vooral moet hebben van andere EU-landen, is de import voor een groot deel afkomstig uit landen buiten de EU zoals China, de Verenigde Staten, Rusland en Japan. Vooral het tekort met China is groot. Tussen 2003 en 2013 steeg dit van 9 naar 22 miljard euro (figuur). Ongeveer de helft van de goederen die Nederland uit China importeert, is uiteindelijk niet voor de Nederlandse markt bedoeld, maar voor andere Europese landen. Dit geldt grotendeels ook voor de goederen uit de Verenigde Staten, Japan en Rusland, wat betekent dat ook de export naar EU-landen wordt opgeblazen door de wederuitvoer. In de periode 2003–2013 steeg het goederenoverschot binnen de EU, mede door het effect van de wederuitvoer, van 64 naar 113 miljard euro. Al met al wordt hiermee de helft van alle goederen die Nederland importeert, ook weer uitgevoerd. De geografische verdeling van de lopende rekening wordt bepaald door met name het goederensaldo. In het dienstenverkeer is het overschot, dat veel beperkter is, geografisch gelijkmatiger verdeeld. Ook op de primaire inkomensrekening, waar het saldo de afgelopen tien

jaar meestal eveneens positief was, is het beeld evenwichtiger. De renten dividendstromen vanuit en naar EU-landen – beide ruim 40 miljard euro per jaar – ontweken elkaar de afgelopen jaren niet veel. Gemiddeld bedroeg het tekort de afgelopen 10 jaar 2 miljard euro. Daartegenover stond in deze periode een overschot op de inkomensrekening met niet-EU-landen van gemiddeld 8 miljard euro. Een groot deel van dit overschot is afkomstig van andere landen dan de bekende handelspartners.

■ **EVA HAGENDOORN** (DNB)

Geografische verdeling saldo lopende rekening

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

Bijzondere bijstand voor de helft naar langdurig armen

SOCIALE ZEKERHEID

In 2008 werd door de Nederlandse gemeenten in totaal 285 miljoen euro aan bijzondere bijstand uitgekeerd, inclusief de langdurigheidstoeslag. Dit bedrag liep op naar 320 miljoen in 2010 maar daalde vervolgens naar 265 miljoen in 2012. Huishoudens met kans op een inkomen onder de lage-inkomensgrens, ontvingen in 2008 150 miljoen aan bijzondere bijstand en 159 miljoen in de jaren 2010 en 2012.

Huishoudens met een laag inkomen

	Huishoudens maal duizend	Met bijzondere bijstand		Met langdurig- heidstoeslag	
		aandeel in procenten	gemiddeld in euro	aandeel in procenten	gemiddeld in euro
Laag inkomen					
2008	515	27	1090	12	390
2009	527	28	1060	17	440
2010	514	29	1070	18	470
2011	575	27	860	17	450
2012	664	27	890	16	420
Langdurig laag inkomen					
2008	163	44	770	28	380
2009	157	47	780	35	410
2010	149	50	900	39	450
2011	154	48	720	38	440
2012	171	46	700	36	420

Bron: CBS

De uitgekeerde langdurigheidstoeslag aan huishoudens met een laag inkomen liep wel steeds verder op, van 24 miljoen in 2008 naar respectievelijk 43 miljoen in 2010 en 45 miljoen in 2012. De Wet werk en bijstand (Wwb) voorziet in bijzondere bijstand aan huishoudens met weinig inkomen voor kosten die hun draagkracht te boven gaan. Denk bijvoorbeeld aan vergoeding voor schoolreisjes, of het lidmaatschap van een sportclub. Ook de jaarlijkse langdurigheidstoeslag voor huishoudens die drie jaar of langer moeten rondkomen van een minimuminkomen is een vorm van bijzondere bijstand. Van de huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens ontving in de periode 2008–2012 ruim een kwart bijzondere bijstand, waarvan vanaf 2009 iets meer dan de helft onder meer een langdurigheidstoeslag (tabel). De gemiddelde bedragen piekten in 2010, maar in 2011 en 2012 zakten deze weer, terwijl het aantal huishoudens met een laag inkomen in deze jaren fors toenam. Relatief de meeste ontvangers van bijzondere bijstand zijn terug te vinden bij huishoudens die al ten minste vier jaar van een laag inkomen moeten rondkomen. Bijna de helft van deze huishoudens werd in de periode 2008–2012 jaarlijks met bijzondere bijstand extra ondersteund door de desbetreffende gemeente. Vanaf 2009 betrof dat in drie van de vier gevallen onder meer een langdurigheidstoeslag. De langdurigheidstoeslag voorziet bij de langdurig lage inkomens gemiddeld in ruim de helft van de jaarlijks uitgekeerde bijzondere bijstand. In 2010 werd ook aan de huishoudens met een langdurig laag inkomen naar verhouding de meeste bijzondere bijstand uitgekeerd. ■ **KOOS ARTS EN FERDY OTTEN** (CBS)

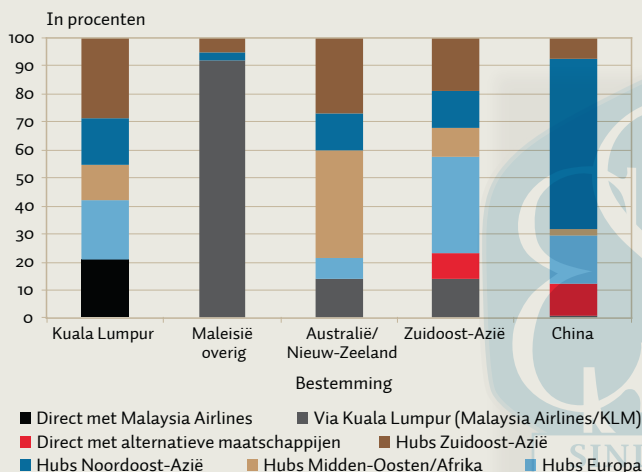
Bereikbaarheid Malaysia Airlines via Schiphol

ECONOMIE EN SAMENLEVING

Malaysia Airlines verloor in vier maanden tijd door de verdwijning van de MH370 en het tragische ongeval met de MH17 twee kostbare vliegtuigen. De ongevallen hebben de reeds slechte financiële resultaten van de maatschappij verder onder druk gezet. Onlangs kondigde de luchtvaartmaatschappij een groot-schalige reorganisatie aan: de maatschappij schrapt 6.000 van de 20.000

banen, legt een sterkere focus op bestemmingen in de eigen regio en wil via partnermaatschappijen bestemmingen op de lange afstand bedienen. KLM heeft sinds jaar en dag een samenwerkingsverband met Malaysia Airlines. De samenwerking biedt reizigers tientallen bestemmingen aan in Maleisië, overig Zuidoost-Azië, Australië en Nieuw-Zeeland met een overstap op Kuala Lumpur. De figuur laat zien dat Malaysia Airlines een groot aandeel heeft in het aantal doorverbindingen naar Maleisië want van de 15 bediende bestemmingen zijn er 11 niet op een andere manier – met één overstap – te bereiken. Zowel KLM als Malaysia Airlines biedt een dagelijkse rechtstreekse vlucht aan naar Kuala Lumpur, goed voor 21 procent van het totaal aantal reisopties tussen deze stad en Schiphol. Op bestemmingen naar Zuidoost-Azië en Australië is het relatieve belang van Malaysia Airlines voor het Schipholnetwerk kleiner. Ook andere luchtvaartmaatschappijen bieden in deze markten rechtstreekse of indirecte verbindingen aan. Zo verzorgen Emirates – via Dubai – en KLM-partner Etihad – via Abu Dhabi – samen 38 procent van de verbindingen tussen Schiphol en Australië/Nieuw-Zeeland. Belangrijke bestemmingen in Zuidoost-Azië zoals Singapore, Bangkok en Jakarta worden ook rechtstreeks bediend door KLM of concurrerende luchtvaartmaatschappijen. De toegevoegde waarde van het samenwerkingsverband tussen Malaysia Airlines en KLM voor Schiphol en de Nederlandse consument zit dus vooral in de bereikbaarheid van secundaire bestemmingen in Maleisië. Voor connecties met economisch belangrijkere regio's zoals Australië of Singapore zijn er vanaf Schiphol veel alternatieve reisopties beschikbaar. ■ **THIJS BOONEKAMP** (SEO ECONOMISCH ONDERZOEK)

Aandeel in verbindingen vanaf Schiphol

Bron: Official Airline Guide (OAG); SEO Netscan

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.